

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Evsebivs || De Euangelica pr[a]eparatione

Eusebius <Caesariensis>

[Augsburg], 1522

VD16 E 4299

Quod falsa est opinio de fato. Cap. v.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34477

falsitas ad deorum oracula subrepat. Hæc Porphyrius, Nos autē dicimus hinc patere nihil in deorū oraculis diuinum fuisse. Quomodo enim deus, qui natura ueritas est mentietur: aut quomodo boni dæmones falsitate querentes fraudabunt: quomodo etiam homine superior erit, qui stellarum motu impeditur: Sed mortalem quidem hominem, cui aliqua cura uirtutis sit, nulla ratione cogi posse ut mentiatur nō dubitamus, Nam si etiam uerba & cædem minaberis, nō dubitabit exclamare, ense acue, ignem afferas, corpus meum incidas, totum cremato, stellæ in terram ante descendent, & terra in cœlum ascendet, quæ falsum a me quicquid audias. Deum autem aut bonos dæmonas ad continentis cæli necessitatem ignorantiam suam referentes credemus: minime.

Quod falsa est opinio de fato CAPVT V.

Non enim dii aut boni, sed perniciosi ac nequam dæmones sunt, qui libertatē nostrā destruxerunt, & stellis non exteriora solum, uerum etiam uolūtates nostras cogi nobis persuaserunt. Quod si esset, iaceret omnis philosophia, iaceret pietas, nulla esset laus uirtutis, nullus fructus laborū, nec puniendi essent improbi, nec admirandi studiosi, si non libera uolūta te & nostra sponte susceptis laboribus, sed necessitate fatorum hæc fierent. Ita uniuersam hominum uitam hæc uertit opinio. Nam si euentura omnino sunt prospera uel aduersa unicuique hominum, est quæ necesse hæc me agere, & te illa, quid oportet cura laboreque consisti: Nam si qui militiam ire cupit, non sponte, sed fati coactus id cupit, & latrones similiter ac adulteri ceterique nequissimi homines, & econtra modesti & iusti fati compelluntur. Quomodo igitur hoc dogmate imbutus quisquā monenti ac precipienti mentē adhibebit: aut quomodo non exclamabit, non sunt potestatis hæc meæ o doctor, ac ideo quid oportet sollicitum esse, nisi etiam fati hæc mihi sollicitudo destinata sit: Quod si docendi precipiēdiq; tibi necessitas instat, frustra tamen doces ac precipis, faciam enim si fata uolunt, imo uero laborandum mihi nō est. Aderit enim mihi necessario quod fatatum est, & profecto, qui hortatur & docet, qui peccantes castigat, & probos commendat, is re ipsa liberum nobis arbitrium inesse ostendens, solo fatorum uicitur nomine, similiterque facit, ut si quis bonitatem

nitatem naturæ, qua uniuersa gubernatur nequitia appellet, uoca/
 bulo, eodem enim certo pacto cum manifeste omnes non aliunde, sed
 a libera nostra uoluntate admonēdos filios, castigādosq; seruos in/
 ducamur, & sponte nos aliud uelle, aliud nolle cognoscamus. Vhe
 mēter errat, q̄ hæc necessitate fatore fieri cōtendit, & studia hoīum
 retrudit. Exhortatiōe nāq; atq; doctrina bene uitā agi humanā ui/
 demus, q̄ oīa una cū legibus hæc opinio si sibi constet, radicitus euel
 lit, non em̄ erit opus aut peccantes castigare, siqdem coacti fecerūt,
 aut honores p̄bis uiris retribuere, q̄ utraq; p̄fecto uidemus magnā
 uim alterꝝ ad improbitatē rephēdendā, alterꝝ ad p̄bitatē amplexan
 dam retinere. Pietas em̄ in deum nonne funditus euertit̄, si nec ipse
 deus nobis, nec piæ orationes & cultus eius necessitate iūctis homi
 nibus pōt p̄desse? Quomodo autē cū sentiamus nostra nos appeti/
 tione moueri, nō omnino amentissimum erit ab exteriorē quadā ui
 quali animi expertes moueri nos credere? Sic em̄ libera uoluntate
 alia fugimus, alia seqmur, ut quēadmodū dolere, gaudere, uidere,
 audire, non ratiocinando, sed re ipsa comprehendimus, ita a nostrum
 ipsorꝝ consilio aut fugiendū aut sequendū moueri nos p̄fecto senti/
 mus. Quas ob res rōnalis naturæ libertas iure negari nō pōt. Si autē
 multa p̄ter uoluntatem eueniunt, quibus nonnulli turbant̄, distin/
 guenda res elegantius est, considerandumq; diligentius, qua rōne
 fiant, uidebimus enim non fatore, sed alia quadam atque sublimiori
 prouidentia ratione ita fieri. Age igitur altius rem consideremus.
 Vniuersa igitur diuina prouidentia existere ac gubernari, uera pi
 etatis p̄dicant iura, propria ꝑo ratione singula secundum formas su
 as, q̄dam habitu, quadā natura, q̄dam sensu, alia ratione ac iudicio
 & uoluntate mouentur, & alia q̄dem antecedēte ratione facta, alia
 uero consequente ad ea quæ per antecedentem producta sunt, ua/
 rium totius atq; diuersum constituunt ornatum. Cumq; singula re/
 rum genera propriā naturæ determinatamq; fabricam a prima cau
 sa cōsecuta sint, hinc libertatis quis naturæ rōnem facile perspiciet̄
 cum enim nō simplex quadam res homo existat, sed a duobus con/
 trarijs animo atq; corpore constet, cumq; corpus ex consequēti, ut
 organum animo attributū sit, anima ꝑo de intellectus substantia p̄/
 dicente sit rōne creata, & illud q̄dem irrōnale ac mortale, hæc autē
 m̄ ij irratio/

irrationalis incorporea atq; immortalis, eumq; corpore baeluis ani/
 mo rationali immortalisq; naturæ coniungamur, iure ita compositū
 hoc animal cum simplex natura sit, dupliciter diuersaq; uia uiuendi
 rationē complectitur. Nam & naturæ corporis seruit, & diuiniorē
 partem, si se ipsum cognouit, non spernit libertatis suæ cupidum, ita
 idem & seruit & liberum est, talem enim a deo corporis atq; anime,
 quibus ipse sciuit rationibus, coniunctionem homo consecutus est.
 Si ergo quispiam quæ corporis aut animi nature sunt fati uocabulo
 abusus necessitati subijcit/uehementer errat, si enim necessitas, quæ
 impediri nō potest, fatum esse intelligitur, multa ꝑo animæ & cor/
 poris naturam consequentia impediuntur, infinitaq; forinsecus pre/
 ter naturam & animæ & corpori accidunt, quomodo fatum & na/
 tura idem atq; unum erit. Fiunt em̄ in nobis multa uoluntate, quæ
 in nobis est, cuiusmodi sunt, quæ secundum naturam animæ appe/
 titus. Multa etiā corporis natura fiunt, alia istis animo dico & cor/
 pori accidunt, quæ alijs natura cōueniunt, sed neq; animi libertatē,
 neq; corporis naturam, neq; quæcunq; forinsecus accidunt, iure quis/
 piam a causa subtrahat. Causa ꝑo omnium, & quæ libertatis nostræ
 sunt, & quæ naturæ corporis sunt, & quæ accidunt extrinsecus deus
 est, a quo uniuersa quæ sunt producunt. De omnibus omnium quæ
 sunt scriptura id dicit, Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse manda/
 uit & creata sunt. Si ergo cum alia uolumus, alia ꝑter opinionē acci/
 dunt nostrā, meminisse tunc debemus coniunctionis huius nostræ,
 quæ corpore atq; animo cōstat, unde rationalis atq; intellectiua ani/
 ma in infantis corpore præter naturā suam irrationalis esse uidet, &
 intellectus ægrotatione corporis uersus insanit, & senectute instru/
 mentis omnibus intellectis, intellectiux animæ uirtus hebetat. Do/
 lores rursus ꝑter naturam uehementius corpus urgentes, libertatem
 animi deijciunt, quæ doloribus uicta, corpus consequitur. Ita patet
 ineuitabilia q̄dam uincula libertati animæ, partim a natura corpis,
 partim ab exterioribus imminere. Sed uoluntas hominis ad tantum
 uirtutis interdū peruenit, ut & nature corporis & exterioribus cum/
 ctis resistat. Corpus em̄ plerumq; ad Venerem fertur, & anima ha/
 benis utens rationis subigit corporis impetum atq; domat, fame, si/
 ti ac frigore corpus conficit, & remedia q̄ritat. At uoluntas ecōtra,
 ea ipsa

ea ipsa nonnunquam eligit, & ieiunio cæterisque laboribus appetitum car-
 nis frænât. Præterea natura corporis tranquillatione gaudet uoluptatum,
 & uoluntas laborem plerumque amat. Multi autem peiora secuti, natu-
 ralem usum ad eum, qui propter naturam est, conuertunt, masculi & ma-
 sculos turpitudinem operantes. Ita non in omnibus ratio uincit, sed in-
 terdum ipsa ducit, interdum autem ducit, adeo ut nonnunquam mori me-
 lius quam uiuere iudicauerit, proprijs homo manibus se ipsum interimat.
 Si ergo solummodo ad corpus uniuersa sibi esset cõcertatio, non ma-
 gna beneuiuendi esset difficultas. Nunc cum hanc uitam deus inter
 multa cõstituerit, inter homines, inter bæluas, inter ignem etiã atque
 aquã, continentemque aera, non est sibi solummodo pugnandum ad-
 uersus cõiunctam corporis naturam, uerum etiam ad infinita pene
 exteriora. Crebro enim etiam ciborum & continentis temperies, aut
 ecõtra, æstus aliaque huiusmodi complura natura quædam facta, nobis
 autem per accidens ingruentia non parum propter corporis naturam,
 quæ facile potest exteriores sufferre, uoluntatem hominis perturbat.
 Ad hæc illi, quibus cum uiuimus uoluntatem plerumque nostram ratio-
 nibus, aut quouis alio modo ad suam conuertunt, & alias meliorem,
 alias peiorem efficiunt. Solet enim cõuersatio praua nocere, sicut ecõ-
 tra bona prodesse. Bonos quippe mores cõuersatio mala corrumpit,
 ueluti etiam prauis moribus proba cõuersatione corrigunt. Sic igitur
 rationalis anime uirtus huc atque illuc ab exterioribus fertur. Rursus
 autem uiribus suis diuinis aliquando superat cuncta, & inuicta robo-
 re philosophat. Quid dicam, quod quibusdam sæculis excelso ma-
 gnoque animo homines & robustissimis corporibus abundauerunt, non
 nullis e contra: quæ omnia gubernationi totius aptissime congruen-
 tia quam maximum ornatum uarietate rerum faciunt. Omnibus autem sim-
 pliciter tam his, quorum nos sumus causa, quam his, quæ aut natura fiunt,
 aut extrinsecus accidunt, una omnipotens atque omnia penetrans pro-
 uidentia dei præsidet, quæ uniuersa ineffabilibus gubernans rationibus,
 multa etiam eorum, quæ natura sunt cõmutat, auxiliumque affert, ut ea
 quorum nos sumus causa & eligamus, & operemur. His omnibus tri-
 partito, ut diximus, diuisis, in ea, quæ in nobis sunt, in ea, quæ secundum
 naturam, & in ea, quæ per accidens fiunt, omnibusque istis ad uolunta-
 tem dei reductis, nullum locum fatorum possidet ratio. Hinc etiam
 m iij unde

unde malorum scaturiat fons aperitur, qui nullum locum habet in his, quæ secundum naturam, aut corpore, aut animo fiunt, sed nec in his quæ forinsecus accidunt. Solummodo autem in libro animi motu, quando non secundum naturam, neque recte mouet, sed a regia exiens uia, sponte (dominus enim sibi ipsi animus est) propter naturam fertur. Cumque præcipuum honorem a deo acciperit, ut liber sit, & sui motus iudex, diuina quædam lex iniuncta sibi naturaliter est, quæ in ipso anteriore recessu exclamat, Via regia perficaris, noli ad dexteram aut sinistram declinare. Via ergo regia recta est, quam unicuique animæ quasi natura insitam legem auxiliatricem ad opus creator nobis instituit. Sic per legem rectam ostendit uiam, per potestatem vero liberam effecit, ut in ipsa essent uirtutis præmia sine uia aliqua eligere, cum possit etiam contraria male. Ita si proprio motu naturalem despexerit legem, fons uitiorum sponte, non aliunde, neque ulla necessitate, sed libera uoluntate atque iudicio facta est. Eligentis igitur culpa est, deus uero inculpabilis est, nec cum prauam deus, aut naturam, aut substantiam animæ creauit. Cui enim ipse bonus sit, bona sunt omnia quæ ab eo creata sunt. Bona igitur sunt omnia, quæ natura insunt. Vnicuique rationali animæ liberum arbitrium natura insit. Bonum ergo est id ad eligenda bona creatum, ideo quando male agit non est natura culpanda, non enim natura, sed propter naturam malum agit, cum sit electionis deprauata, non naturæ opus. Cum enim uirtus ad eligenda bona inest, si ea non elegit, sed sponte melioribus spretis, mala imitatus sequitur, quæ potest eum dicere morbi sui causam non fuisse, præsertim cum insitam atque salutarem legem uolens contempserit. Qui ergo istis omnibus reiectis, a necessitate motusque Stellarum omnia deprehendere putat, nec nobis, sed uirtuti qua omnia mouentur, peccandi causam tribuit, is quomodo non impius atque amens erit. Nam si fortuna & casu absque aliqua prouidentia ferri omnia opinatur, impietatis crimine reus mente captus quoque uidebitur, quoniam pulcherrimum rerum omnium ordinem non perspicit. Sin uero prouidentia dei & optima ratione cuncta gubernari fatetur, quoniam tamen non peccare uisitorum delinquentes concedat necesse est, causamque dictorum diuinæ attribuat prouidentia, mutato uocabulo necessitatem & fatum ipsam appellans, impius profecto iudicabitur, imo

imo ꝑo pessimus oīum, q̄a creatore uniuersi, alios ad adulteria, alios ad rapinas, alios ad alia uitia ipelli arbitret. Vñ sequit̄, aut hec peccata nō esse, aut peccādi causam in creatorē referri. Nā siue cū uideat uniuersa, cunctisq; adsit, peccare hoīes cogit, siue Stellarū motui uim cogēdi cōcessit, ipse certe aut per seipm, aut per orbis caelestes, quasi per organum nolentes homines ad uitia immittit. Quare non iure homo, sed creator eius peccator erit, quo dogmate nihil sceleritius excogitari potest. Ita qui fatorū necessitatē esse credit, is aperte deum & prouidentia negat, ueluti ecōtra, qui deum uniuersis praesse putat, uim fatorum omnino destruit. Aut enim idem est deus, quod fatum, aut diuersum. Idem certe nō erit. Nam si seriem causarum ineuitabilem caelestium motu effectam fatum esse opinantur, quomodo elementa corporea, unde caelestia etiam constant, priora fato non erunt? & quomodo quod elementis & cælo posterius est, idem erit quod prima causa? Quod si elementa & rationis & animę expertia sunt, deus autem incorporeus & uita & sapientia est, rebus omnibus, & ut sint, & ut bene sint, bonitate sua largiens, non erit pfecto unum ac idem deus & fatum, quod cum caelestia corpora consequantur, eorū accidens est. Si ergo diuersum, quærendum, utrum melius deo est, an non. Sed nihil deo melius, nihil potentius excogitari potest. Vincet ergo deus, superabit exterminabitq; omnino fatum, aut si patiet̄ ipsum extare, cum possit uim eius malignam compescere, ipse ad se ipsum malignitatis causam attrahet, imo ꝑo siquidem creator omnium deus est, fatum quoq; ab ipso productum est. Ita nullæ uidebit̄ sibi cure uniuersum esse, cum tamē ab ordine rerū, & alterius ad alterā affectionē, & ab his q̄ a libera potestate animi fiunt, a parte prouidentia pateant effectus. Nam et si nullæ quædam partim corporis, partim externarum rerū, animū plerumq; a uirtute repellāt, ad omnia tamē resistit, & inuicta diuino auxilio, libertas humana euadit, quæ res certamine martyrum, qui pro euangelica doctrina cuncta libere subierunt pericula, comprobatur. Infiniti pene homines, non solum Græci & Barbari, uerum etiam mulieres, teneraque puellæ intrepidæ cruciatu omni superato, libenter a corpore abierunt. Nec quisque poterit fatorum necessitati hæc accommodare. Quando enim alia caelestium motus effecit

effecit certamina: aut quādo uita hominum ante Saluatoris nostri doctrinam tales luctationes proposuit. Vbi autē doctrina huiusmodi unq̄ fuit, q̄ prauam superstitionem dericeret, & cognitionem ueri dei omnibus immitteret. Quis autē sapiens unquā potuit doctrinā suam ad uniuersum orbem dispergere, & deus uel ab omnibus uel a pluribus credi. Quod si hæc nunq̄ fuerunt, non est certe causarum series, & fatalis necessitas omnium horum causa. Nam si esset profecto alius quoq̄, eandem aut similem Stellarū necessitatē nascens habuisset. Quibus porro fatis, Saluator noster deus uerus per uniuersum orbem p̄dicatur, & qui apud Græcos, uel apud Barbaros disputabantur, non alia re q̄ prædicatione nostri Saluatoris dericiuntur. Quod ȳo fatum uniuersi creatorē ipsum esse confirmauit, qui nullam esse fatorum uim docuit, atq̄ docet, quomodo igit̄ ipsum fatū non esse se ipsum prædicat. Qui autē prædicationis euangelicæ gratia uel certarunt iam multis annis, uel etiam nunc certāt, quomodo ad unam uoluntatē & fidē, & ad eandem uirtutem animi uiuendiq̄ rationem diuersis temporibus, & tam multi nostra memoria compulsi sunt. Quis mentis compos credere unq̄ poterit iuuenes simul ac senes, uiros & foeminas, seruos & liberos, doctos atq̄ indoctos, nō in uno climate orbis, neq̄ in eadē hora natos, sed ubiq̄ terrarū & diuersis tēporibus factis coactos, unam & eandē, nouā atq̄ inauditā doctrinam, & q̄dem cū periculo mortis patrijs ritibus anteposuisse, & ueræ philosophiæ dogmata duriciemq̄ uiuendi, q̄ delitias maluisse. Cæcus profecto de his, ut trito prouerbio dicitur, recte iudicaret, nō necessitate, sed libero hæc fieri arbitrio.

Ipsorum gentilium philosophorū uerba contra eos, qui fatum esse opinantur. CAPVT. VI.

Lura dicere possem, sed quoniā suis testibus gentes non argumentis nostris cōfundere instituiimus. Oenomaum rursus audiamus, qui magno animo in libro de maleficis artificibus his aduersus Apollinē uerbis utitur, Sed eas igitur in Delphis tu, neq̄ possis tacere cum uelis, sic Iouis filius Apollo uult modo, nō quia uult, sed quia necessitas uelle ipsum compellit. Videtur autem mihi quoniā in hunc sermonē deductus sum de potestate nostra, quā fundamentū humanæ uitæ multi appellant, diligētius q̄rere, hanc